

Дата 30.03.2023

Урок № 11-12

Група 16

Тема: Механізми захисту прав людини і прав дитини

Мета: розуміти важливість існування механізмів захисту прав людини та цінність ініціативи кожної особи у цій сфері; знати, що таке порушення прав людини; національні та міжнародні механізми захисту прав людини; добирати з різних джерел додаткову інформацію щодо функціонування міжнародних та європейських механізмів захисту прав людини.

Обладнання: відеоматеріали, ілюстрації

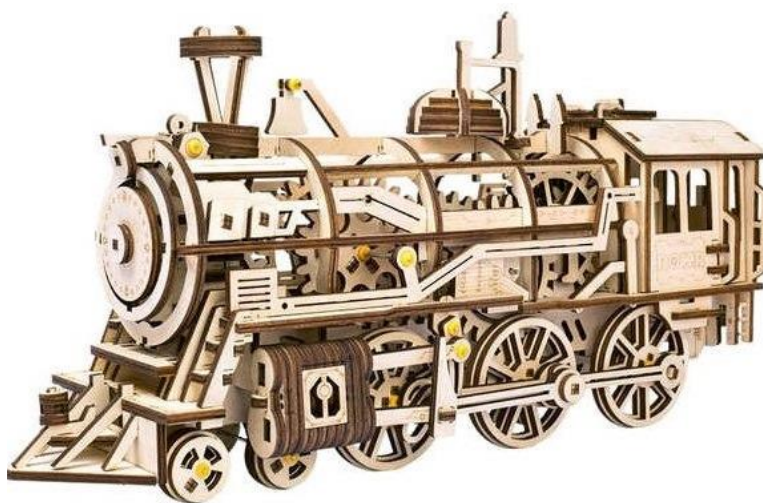
Хід уроку

Актуалізація опорних знань

1. Що таке права людини та права дитини?
2. У якому документі закріплені основоположні права людини?

Сьогодні ми попрацюємо над темою «Механізми захисту прав людини і прав дитини» та будемо з'ясовувати якими вони існують.

Для початку визначимось із терміном «механізм»? Все дуже просто: ось подивіться на цю модель локомотива.

<https://www.youtube.com/watch?v=jcBkXXceknw>

Вона складається з окремих елементів – коліщаток та інших деталей. Кожне з них окремо – це елемент механізму, а у сукупності прекрасний і дієвий механізм.

Так і «механізм захисту прав людини» – це певна система «коліщаток» – державних органів та недержавних інституцій, які мають створювати умови для того, аби наші з вами права і свободи були захищені, а якщо все ж відбулося порушення прав, то вони мають допомагати відновити їх, компенсувати шкоду.

Механізми захисту прав людини і прав дитини бувають національні, регіональні та міжнародні.

Національні

Для того, аби кожен і кожна з нас могли розуміти, як діяти у випадках порушення прав людини, існує перший елемент механізму захисту прав людини – це **законодавство України**. Так, найважливішим коліщатком є Конституція України, адже у ній закріплено перелік прав і свобод людини, якими ми володіємо, живучи в Україні. І саме у Конституції України зазначено й інші коліщатка механізму – органи держави, які забезпечують наші права і свободи та передбачено, як вони мають працювати.

Наступним коліщатком є **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини** та **Уповноважений Верховної Ради України з прав дити**. До цього органу, як і до інших державних установ і організацій, можна звертатися зі скаргами, пропозиціями, заявами та інформаційними запитами. Розгляд звернень стосовно прав людини та прав дитини є одним з першочергових завдань Уповноваженого, проте, він може лише сприяти або разом з людиною вимагати відновлення прав.

Ще одним коліщатком у механізмі захисту прав людини в Україні є так звані **органи виконавчої влади**, до яких належать поліція, державна служба з надзвичайних ситуацій, служба у справах дітей і т.п. Саме ці органи покликані у разі потреби захистити нас від небезпеки, затримати порушника, допомогти дитині, яка зазнає насилля. Ми можемо звертатися до них із запитами, приходити на прийом і, звісно, викликати у разі небезпеки. Всі пам'ятають номери екстрених служб?

Крім того, в окремих випадках можна звертатися і до **органів місцевого самоврядування** – вони теж є таким собі коліщатком у механізмі захисту прав людини, адже можуть розглядати скарги на дії окремих чиновників, комунальних служб, ініціювати перевірку їх діяльності, можуть допомагати фінансово людям, які постраждали від негоди чи надзвичайних подій.

Найбільш ефективним коліщатком у механізмі є **суди**. Суди – це окрема гілка влади, поруч з парламентом і урядом, вони є незалежними і підкоряються лише законам. Згідно з Конституцією, судочинство в Україні здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. До Конституційного Суду можна звернутися за тлумаченням окремих норм Конституції. В суди загальної юрисдикції може звертатися кожна людина, яка вважає, що її права і свободи порушено. Суд, своєю чергою, може відновити порушені права і компенсувати шкоду, якщо вона є.

Важливу роль у захисті прав людини відіграють **громадські організації**, які зберігаючи свою незалежність від держави, ведуть боротьбу з окремими порушеннями прав людини у судах, надають допомогу тим, чий права були порушені, домагаються змін у національному або міжнародному праві, поширюють серед населення інформацію про права людини, культивуючи повагу до них.

В демократичних суспільствах державні органи часто дослухається до думки громадських організацій і серйозно її сприймають.

Отже, ми розібрали складові національного механізму захисту прав людини і дитини визначили, що він складається із законодавства, судових органів, поліції та інших органів виконавчої влади, а також туди входять і

громадські організації. Усі вони діють в межах України і покликані захищати наші права у разі їх порушення.

Регіональні та міжнародні механізми

Що таке регіональні механізми захисту прав людини? Україна – це європейська держава. Це означає, що громадяни України можуть звертатися по захист своїх прав, використовуючи європейський (регіональний) механізм захисту прав людини.

Що входить до цього механізму?

Перш за все, **Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод** (або просто Європейська конвенція). Це дуже важливий документ, адже ця конвенція, як і Конституція України, містить перелік прав і свобод людини, через порушення яких ми з вами і можемо звертатися як до національних, так і до регіональних механізмів захисту прав людини.

Другим елементом механізму є **Європейський суд з прав людини**. До цього суду громадяни України можуть звертатися, коли національні суди не змогли захистити наші права, які було порушено державою і які передбачені згаданою Європейською конвенцією. Звернення до цього суду – досить складний процес, але в Україні є низка правозахисних організацій, які допомагають людям з оформленням усіх необхідних документів.

Наступним елементом у механізмі захисту прав людини є моніторинг дотримання прав людини, який здійснюється спільно **громадськими організаціями та Комісаром Ради Європи з прав людини**. Моніторинг передбачає опитування людей, збір інформації, направлення запитів до державних органів. Уся ця інформація потрібна для того, аби рекомендувати державі змінювати своє законодавство, щоб зменшувати кількість порушень прав людини.

Міжнародний механізм захисту прав людини і прав дитини

Вже традиційно, варто почати зі згадки про міжнародні документи, які визначають перелік прав людини: **Загальна декларація прав людини, Міжнародні пакти про громадянські і політичні права та про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція про права дитини** та багато інших документів.

Наступним елементом є **Міжнародний кримінальний суд**, який створено для розгляду справ, пов'язаних з військовими злочинами, злочинами проти людяності, геноцидом, злочинами агресії.

МКС розглядає справи щодо осіб, яких звинувачують у цих страшних злочинах (проти людяності, геноциді і військових злочинах), але лише за умови, що національні суди не хочуть або не можуть розслідувати ці злочини у судовому порядку. Варто наголосити, що саме цей суд наразі розглядає декілька заяв України стосовно злочинів, вчинених на Майдані незалежності, а також злочинів на території Криму та Сході України внаслідок збройної агресії Росії і анексії нею частини території України.

Ще одним елементом є **Міжнародний суд ООН**, який є головним судовим органом ООН. Він регулює відповідно до міжнародного права

юридичні суперечки між державами і надає консультативні висновки з юридичних питань.

І наостанок варто згадати ще про один елемент механізму – **Верховний комісар ООН з прав людини**. Це не одна людина – це ціле управління, тобто величезна кількість спеціалістів і спеціалісток, які досліджують ситуацію з правами людини, збирають скарги від людей на дії держав і можуть висловлювати певні зауваження державам, надавати рекомендації, як краще здійснювати управління в державі, аби уникати порушень прав людини.

Є ще такі організації, як **Міжнародна організація з міграції, Міжнародна організація праці, ОБСЄ** і т.д.

Отже, ми розглянули регіональні та міжнародні механізми захисту прав людини, до яких входять міжнародні акти, європейські та міжнародні суди, міжнародні недержавні правозахисні організації тощо. Основним завданням усіх регіональних і міжнародних механізмів є контроль за діями держав у тому, як вони забезпечують і захищають права людини.

Але варто зауважити, що регіональні та міжнародні механізми є, зазвичай, додатковими, тобто діють лише тоді, коли національний механізм захисту прав людини, тобто українські закони, поліція, суди не діють, або діють недостатньо!

Як діти можуть захищати свої права

Отже, є такі міжнародні документи та українські закони:

- Конвенція про права дитини;
- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Сімейний кодекс України;
- Цивільний кодекс України;
- Кримінальний і Кримінальний процесуальний кодекси України;
- Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»;
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;
- Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю».

Вони визначають перелік органів, що захищають права дитини, та містять перелік осіб, які мають захищати дитину від свавілля.

Тексти усіх цих законів ви зможете знайти на сайті Верховної Ради України за посиланням: <https://www.rada.gov.ua/>.

У разі порушення ваших прав, завдання шкоди вашій гідності чи у разі насилля ви можете звернутися:

- до батьків або інших дорослих, яким ви довіряєте: так, наприклад, якщо у вас конфлікт з друзями у дворі чи у класі, або з вчителем, саме батьки можуть вам зарадити. Проте інколи трапляються ситуації, коли саме знайомі дорослі, інколи і батьки, вчиняють насилля до дітей. У такому випадку потрібно телефонувати

- на Національну дитячу «гарячу лінію», де вам можуть надати фахову пораду, консультацію чи допомогу. Дзвінки є безкоштовними по всій території України.

або ж

- можна одразу телефонувати у поліцію за номером “102”. Саме поліція може зарадити нам, коли наше життя у серйозній небезпеці. Тому якщо вам погрожують насиллям, якщо ви бачите, що комусь завдають фізичну шкоду - звертайтеся одразу до поліції;

- якщо ж конфлікт стався безпосередньо у школі (ви посварилися з однокласниками, хтось забрав ваш портфель, у вас конфлікт з вчителькою), то також доречно звертатися до шкільних психологів, вчителів та адміністрації у вашому навчальному закладі, або ж до Освітнього омбудсмена - це новий орган, покликаний захищати права учнівства та вчителівства;

- крім того, можна звернутися і до представників служб у справах дітей, які також захищають права дітей, протидіють домашньому насиллю. Ці служби працюють як у обласних, так і в районних центрах;

- крім того, у будь-якій ситуації порушення ваших прав чи прав вашої родини з боку державних органів, ви завжди можете звернутися до Офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (простіше цей інститут називається - омбудсмен), представництва якого є у кожному обласному центрі, а також до Уповноваженого Президента України з прав дитини;

- якщо вам потрібна порада юриста в ситуації, коли вас цькують у школі, ображають у сім'ї, вам немає де жити, є можливість звернутися до державної системи безоплатної правової допомоги, уся інформація та контакти - на сайті: <https://www.legalaid.gov.ua/>;

- зрештою, не забувайте і про те, що ви можете звернутися і до суду: якщо вам виповнилося 14 років, то звернутися до суду ви зможете самостійно, а до 14 років - через законних представників (зокрема, батьків). Так, якщо, наприклад, місцева влада вирішила закрити вашу школу, ви спільно з батьками та іншими дітьми і дорослими можете звернутися до суду - саме суд є останньою інстанцією, яка може вирішити питання закриття чи незакриття школи;

- і наостанок: допомогти вам із захистом своїх прав можуть і різноманітні недержавні громадські організації, що працюють у сфері захисту прав дитини, зокрема, Всеукраїнська громадська організація «Жіночий консорціум України», Українська Гельсінська спілка з прав людини, громадська організація «ZMINA», Save the Children Україна, громадська організація «Ла Страда Україна», громадська організація «Батьки SOS» та багато інших.

Оберіть із поданого списку два найбільш ефективні, на вашу думку, способи захисту прав людини в Україні.

Питання:

1. Звернення до поліції;
2. Актуалізація проблеми у медіа;
3. Допомога родичів;
4. Пошук потрібних знайомств;

5. Звернення до суду;
6. Звернення до Європейського суду з прав людини;
7. Звернення до органів місцевої влади.
8. Звернення до вищих державних органів

Домашнє завдання:

Підручник: Васильків І.Д. *Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту)*» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти Васильків І. Д., Кравчук В. М., Сливка О. А., Танчин І. З., Тимошенко Ю. В., Хлипавка Л. М. – Тернопіль: Астон, 2018. – 256 с.

1. Опрацювати матеріал уроку 11 та 12 і зробити конспект у робочому зошиті
2. Я маю право. Знаю! Дію! Захищаю! Відвідайте сайт проекту Міністерства юстиції України «Я маю право» <https://pravo.minjust.gov.ua> Серед переліку різноманітних кампаній щодо захисту прав людини оберіть ту, яку ви вважаєте особливо актуальною. Дізнайтеся більше про визначену вами проблему також з інших джерел та складіть коротке повідомлення про це.

Виконані завдання надсилайте мені на електронну пошту natasha_poltavets@ukr.net. У темі листа **ОБОВ'ЯЗКОВО вказати ПІБ, номер групи, номер уроку і дату.**